

anden Mand fra det 17de Aarhundrede. Om Henrik Christensen Ejby, Rektor i Helsingør, berettes, at han døde 1696 „ipso die soterias“¹⁾.

Da Langfredag 1626 netop faldt paa den 7. April, som Dr. Koch allerede har bemærket, se vi altsaa, at det er Oluf Borch selv, som har henført sin Fødsel til denne Dag, men da hans Autobiografi synes at være Kilden til de Efterretninger, som have samme Angivelse, kan man ikke sige, at de ere blevne forøgede med en ny, medens de vel snarere ere blevne reducerede til een. Derimod kan man vel nok mene, at Angivelsen har faaet større Vægt som hidrørende fra Manden selv. Dog dette Spørgsmaal vedkommer ikke denne Notits.

2.

En Notits om Christian IV's Bygmester Hans Steenwinkel.

Af C. F. Bricka.

I den nys paabegyndte Udgave af Christian IV's egenhændige Breve hedder det i en Note om Hans Steenwinkel (f. 1587 † 1639), at han virkede baade som Billedhugger og Bygmester i Kongens Tjeneste og 1619 beskikkedes til at være Bygnings-Tilsynsmand ved alle dennes Bygninger, og idet der derpaa henvises til en Række Steder, hvor han nævnes, siges der til Slutning om et af disse (F. R. Eriis, Samlinger t. Dansk Bygnings- og Kunsthist. S. 265), at der med Urette der er gjort Forsøg paa at gjøre ham til to Personer, hvoraf den ene skulde have været Sten- og Billedhugger, den anden Bygmester²⁾. Den nærmere Bevisførelse for Urigtigheden af dette Forsøg kunde af Hensyn til Pladsen ikke gives i Udgaven af de kongelige Breve, men da en Begrundelse af den fremsatte Paastand dog synes ikke at burde savnes, skal jeg her fremkomme med en saadan.

¹⁾ Hundrup, Lærerstanden ved Helsingørs lærde Skole (Roskilde Kathedralskoles Program 1860) S. 10. — Begge Formerne, baade dies soteriorum og d. soterias, kunne bruges; *ἡ σωτηρία* betyder Frelsen, *τα σωτήρια* (sc. *ἑσπῶ*) Festen i Anledningen af Frelsen.

²⁾ Kong Christian IV's egenhændige Breve, udg. af C. F. Bricka og J. A. Fridericia, 1. Hefte (1632—33) S. 26.

Familien Steenwinkel har haft ikke mindre end tre Medlemmer, som alle vare kongelige Bygmestre og alle bare Navnet Hans: den ældre, som indkaldtes af Tyge Brahe og døde 1601, den mellemste, om hvem vi her skulle tale, og den yngre, der var ansat i Christian V's Tjeneste¹⁾. Om den mellemste af disse er det nu altsaa, at Hr. F. R. Friis har opstillet den Formodning, at han er forskjellig fra den Hans Steenwinkel, der som Sten- og Billedhugger arbejdede paa Frederiksborg og Børsen, og som han antager var gift med den Inger, „sal. M. Hans v. Steenwinkels Efterleverske“, der omtales i et Brev fra 1630 som boende i Halmstad. Om Bygmesteren vides af det Epitafium, som i sin Tid fandtes over hans Grav i Nicolai Kirke i Kjøbenhavn, at han, som anført, var født 1587 og døde 1639, efterladende sig en Enke ved Navn Trine Villum Hybers Datter²⁾.

Det maa nu for det første bemærkes, at der i og for sig slet intet er til Hinder for, at den samme Mand baade kunde være Stenhugger og Bygmester, thi det sidste Ord betegner ingenlunde, hvad vi nu kalde Arkitekt. Jørgen Friberg, som arbejdede paa Frederiksborg, betegnes afvekslende som Bygmester og Murmester³⁾, og Diderik Fri, der forekommer i Rentemester-Regnskaberne som Kongens Bygmester fra 1602 til 1610, da han døde⁴⁾, kaldes af Christian IV i hans Dagbog fra 1607 for Tømmermand⁵⁾. Naar vi se, at det 1620 overdroges en Brøndmester (Hans Reimann) at opføre et Spir paa Frederiksborg⁶⁾, er der intet urimeligt i, at ogsaa en Stenhugger, hvorved der ikke alene forstaas, hvad vi nu betegne

¹⁾ Weilbach, Dansk Konstnerlexikon S. 655—8.

²⁾ Resenius, Inscriptiones Haffn. p. 150.

³⁾ Hist. Tidsskr. IV. 573, 575, 579.

⁴⁾ Grundtvig, Meddelelser fra Rentek. Arch. 1872 S. 195. Det hedder her, at han indtil 1602 var Arkelimester paa Agershus. Han er dog vistnok identisk med Diderik Tønnesen, som 1592 fik Bestalling som Bygmester paa Agershus (Norske Rigsregistr. III. 250).

⁵⁾ Schlegel, Saml. z. Dänischen Gesch. II. 3. 38.

⁶⁾ Hist. Tidsskr. IV. 585.

med dette Ord, men ogsaa en Billedhugger, kunde paatage sig større Opgaver end de, som i Følge hans egentlige Bestilling henhørte under ham. Saaledes fik da ogsaa Stenhuggeren Hans Barckmann 1601 det Hverv at fuldføre Bygningen af Kolding Slotskirke, rigtignok under Tilsyn af Bygmesteren Herkules v. Oberberg, men dog med den udtrykkelige Tilføjeelse i Kontrakten, at han, hvis den nævnte Bygmester døde, skulde være forpligtet til selv at fuldende Værket¹⁾. Om den Hans Steenwinkel, der arbejdede paa Børsen, og som i Følge den nye Hypothese skal have været forskjellig fra Bygmesteren, vides det, at han havde en Art Overtilsyn med Børsens Opførelse. Sammen med Bygningsskriveren paa Københavns Slot attesterede han nemlig Regninger²⁾, et afgjørende Vidnesbyrd om, at han virkelig var Bygmester, med mindre man vil antage, at begge de to Hanser til samme Tid have haft med samme Bygning at bestille. Skjønt kun lidet sandsynligt, lod dette sig dog tænke, hvis ikke en anden Omstændighed stærkt talte derimod. Man maatte da nemlig vente, at der i Breve og Regnskaber altid findes en tydelig Angivelse af, hvem af de to der i hvert Tilfælde menes, men en saadan mangler i Regelen ganske. Naar Kongen giver Ordre om, at Hans Steenwinkel skal gjøre nogle Stenbilleder og et Alter færdige (1621), eller at han skal lade hugge Ostekar (1623)³⁾, da kan man vel endnu sige, at det maatte være klart for den, der modtog disse Ordre, at der mentes Stenhuggeren, skjønt dette ikke var angivet; men hvorledes skal man tænke sig, at der er undgaaet Forvirring, naar Kongen 1616 befaler Tolderne i Helsingør at udbetale 200 Dlr. til Hans Steenwinkel, eller naar han 1625 skriver, at samme skal have den Bolig, som Peter Italiener beboede⁴⁾? Og lige saa kortfattet har Kongen været, naar han i sin Almanak for 1618 optegner, at han har

¹⁾ Friis, Saml. t. Dsk. Bygn.- og Kunsthist. S. 369.

²⁾ Lassen, Bidrag t. Børsens Hist. S. 12.

³⁾ Molbech, Christian IV's Breve I. 89, 97, 133.

⁴⁾ Molbech, Christian IV's Breve I. 40, 217. Om Peter Italiener, hvis Efternavn var Gravile eller Grivile (Griffel), se Friis, Saml. t. Dsk. Bygn.- og Kunsthist. S. 37, 267.

givet Hans Steenwinkel 200 Dlr. paa Haanden¹⁾. Ingensomhelst Angivelse af, hvem af de to der menes. Hvorfor? Fordi de i Virkeligheden vare en og samme Person.

Steenhuggeren Hans havde en Broder, som hed Lorens Steenwinkel, der var Stenhugger og døde 1619²⁾; Bygmesteren Hans havde en Broder ved Navn Morten Steenwinkel, der var Maler³⁾. Men Lorens var ogsaa Broder til den Hans, som levede 1631⁴⁾, altsaa Bygmesteren. Saaledes ere de to Hanser komne endnu nærmere ind paa Livet af hinanden: de ikke alene arbejde til samme Tid paa samme Bygning, men de ere endog Brødre. Det klinger utroligt. Men, indvendes der, den ene af Brødrene var død 1630, da hans Enke nævnes, den anden døde 1639; hin efterlod en Enke ved Navn Inger, dennes Enke hed Trine. Ogsaa denne Indvending mod de to Personers Identitet staar paa svage Fødder, idet den hviler paa en Hypothese. Det er ganske rigtigt, at et Kongebrev af 30. Maj 1630 nævner en Inger, sal. M. Hans v. Steinwinkels Efterleverske⁵⁾; men at hendes Mand skulde være Steenhuggeren Hans, derom staar der intet i Brevet. Sandsynligvis er Inger Enke efter den ældre Hans Steenwinkel, der døde 1601 i Halmstad, altsaa netop i den By, hvor hun 1630 siges at være bosat. For denne Formodning taler ogsaa den Omstændighed, at det af Kongebrevet fremgaar, at Inger da var en ældre Kone: hendes Datters Mand var død for nogle Aar siden, efterladende sig et Par smaa Børn⁶⁾.

¹⁾ Nyerup, Magazin f. Rejseagttagelser IV. 421.

²⁾ Friis, Saml. t. Dsk. Bygn.- og Kunsthist. S. 48.

³⁾ Friis, Saml. t. Dsk. Bygn.- og Kunsthist. S. 37. Han var født 1595 og døde 1640. Resenius, Inscript. Haffn. p. 149. I Weilbachs Kunstnerlex. (S. 657) er han sat et Aarhundrede for sent.

⁴⁾ St. Friis, Christian IV's Gravkapel S. 6.

⁵⁾ Hübertz, Aktstykker vedk. Aarhus III. 71.

⁶⁾ Følgende Slægtskabsforhold omtales i Brevet fra 1630: Villum Hybertsen, Kjøbmand i Helsingør [jvfr. Wegener, Aarsberetn. fra Geh. Arch. III. Till. S. 84, 86] var gift med Dyveke. Han havde en Søn Hybert og en Datter Trine; af disse blev Hybert gift med en Datter af Hans Steenwinkel den ældre og Inger, medens Trine ægtede Hans Steenwinkel, Christian IV's Bygmester, der

Medens alt taler for, at det var Stenhuggeren Hans Steenwinkel, som tillige var Kongens Bygmester, er der saaledes intet, som tyder paa, at det var to forskellige Personer.

3.

Til Forklaring af et Sted i Christen Hansens Komedier.

Af C. F. Bricka.

Som bekjendt haves der en ny fortrinlig Udgave af Christen Hansens danske Komedier¹⁾. Hr. Bibliothekar Smith, som har besørget denne med sædvanlig Nøjagtighed, har ledsaget den med Indledninger saavel til de tre Skuespil i Almindelighed som til hvert af Stykkerne og deri fremsat en Række interessante, om Fortrolighed med Emnet og fin kritisk Sans vidnende Bemærkninger. En af disse har dog vakt nogen Tvivl hos mig, om den ogsaa har ramt det rigtige, og jeg vil derfor komme med en anden Forklaring, der imidlertid ikke giver sig ud for at være andet end en Gisning.

Skuespillet „Den utro Hustru“ aabnes af en Herold, som byder Tilskuerne velkomne og siger:

„Jeg er hid kommen eder til Glæde.
Jeg var en Dag i Skare;
jeg aag (o: agede) hid paa en brudden Slæde,
og var jeg i stor Fare.“

„Skare“ forklarer Udgiveren (S. 37) som det svenske Skara, men Nævnelser af dette Stedsnavn i et Haandskrift, som er knyttet til Odense Skole, forekommer ham besynderlig. „Thi, selv iberegnet denne Bys [Skaras] større Betydning i ældre Tider, hvad kunde dens Navn være andet for Skoledrengene i Odense eller selv for de agtbare Borgere samme Steds end en temmelig tom Lyd, og hvorledes skal man forklare sig, at en

rimeligvis var en Søn af den ældre Hans Steenwinkel. Villum Hybertsen, Ingers Svingersøn, levede endnu i Begyndelsen af 1628. Hübertz, Aktst. vedk. Aarhus II. S. ix.

¹⁾ De tre ældste danske Skuespil (•Christiern Hansen's Komedier•) udg. af S. B. Smith. Kbh. 1874.